

Bir Kamu Siyaseti Olarak Su Temin ve Dağıtım: Ankara Örneği

Gülçin Tunç*

Giriş

2007 yazında Türkiye'nin başkentinde yaşanan su kesintilerinin nedeni "küresel ısınma", bu kesintileri "ucuz atlatmanın" yolları da "belediye personelinin aileleri ile birlikte kent dışına gönderilmesi" ve "kent halkının tatillerini/ aile-ziyaretlerini uzatıp Ankara'daki evlerine geç dönmeleri"¹ olarak gösterilmiştir. Baş gösteren su sorununun nedenleriyle ilgili bu değerlendirmeler ve ortaya konulan bu çözümler kentsel sorunlara ve bunların aşılmasına nasıl yaklaşıldığına, kentsel hizmetleri yönlendiren siyaset süreçlerinin nasıl yürütüldüğüne, kısacası varolan yerel yönetim anlayışına dair önemli ipuçları vermektedir. Bu yazıda, "Ankara'nın su sorunu"ndan yola çıkarak uzun bir süredir Ankara kentinde hakim olan yönetim anlayışıyla ilgili olarak öne çıkan noktaların eleştirel bir değerlendirmesi yapılacaktır. Bu değerlendirmede kent yönetiminin en yetkili ve etkili kurumu olan Büyükşehir Belediyesi (BŞB) temel alınacaktır.

Su temin ve dağıtım bir siyaset olarak ele alınacak ve bu yaklaşıma koşut olan bir çözümleme biçimi kullanılacaktır. Başka bir deyişle, yaşanan deneyim, bir "siyaset süreci olarak su temini ve dağıtım" çerçevesine oturtularak, bu çerçevede

* Araştırma Görevlisi, ODTÜ Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Anabilim Dalı

1 BŞB Başkanı: "Belediye personelinin iki aylık izne göndermeyi planlıyorum, bir kasaba nüfusu kadar insan Ankara'dan ayrılır. Vatandaşlarımız tatile çıksın. Bir 50 bin 60 bin kişi bir süre Ankara'dan ayrılrsa biraz rahatlarız. Annelerini babalarını ziyaret etseler fena mı olur?" (2 Ağustos 2007, www.haber3.com)

öne çıkan anahtar kavramlar kullanılarak değerlendirilecektir. Bir kentsel kamusal hizmet olan su temin ve dağıtımını ve bununla ilgili olarak yaşanan kriz sürecini çeşitli çerçevelerden ele almak mümkündür. Ancak, ileriki bölümlerde ayrıntılı içeriği ortaya konacak olan siyasa süreci etrafında bakmak daha kapsamlı ve farklı boyutları çözümlenmeye katan bir çözümlenme yapma olanağı sağlamaktadır. Bunun yanında, böyle bir bakış açısı Ankara BŞB odağına konularak yapılacak olan bir değerlendirmeyi salt aktör/kurum temelli bir ele alışı indirgenme riskini de önleyecektir.

Bu kapsamda ilerleyen bölümlerin ilkinde kamu siyasasının kuramsal içeriği özet bir biçimde verilecek ve siyasa süreçlerinin önemli bileşenleri ortaya konularak bir sonraki bölümlerde yapılacak olan değerlendirmeye yön verecek bir analiz çerçevesi oluşturulacaktır. Ankara örneğinin ortaya konan bu çerçevede değerlendirilmesi 2007 yazında yaşanan krizi dönemde basına yansımış tüm haber ve açıklamalar üzerinden yapılacaktır. Yazılı ve görsel arşiv taraması internet yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bu haberler metinde ilgili oldukları yerlerde dipnot olarak verilecektir. Böylece değerlendirmelerin dayandığı temeller takibi de kolaylaştıran bir biçimde ortaya konmuş olacaktır.

Bir Kamu Siyaseti Olarak Su Temin ve Dağıtımını Kamu Siyaseti Sürecinin Tanımlanması

“Siyaset” kelimesi ile daha çok kamu kurumlarının izlediği stratejiler, koyduğu hedefler, yaptığı uygulamalar gibi gerek siyaset gerek kamu yönetimine dair süreçlere vurgu yapılmaktadır (Pal, 1989) ve genelde bir eylemlilik alanının tanımlanması söz konusudur.² Ancak, kelimenin İngilizce (policy) kullanımının devlet kurumları dışındaki kurumları da içeren bir özelliği vardır ki bunun temel sebebi İngilizce’de “siyaset” (politics) ve “siyaset” (policy) birbirinden ayrılması, ilkinin geniş siyaset dünyasını kapsarken ikincisinin kurumların siyaset yapma ya da hizmet götürme biçimlerini tanımlamasıdır. Türkçe’de ise iki kavram da siyaset ya da politika kelimeleri ile karşılanmaktadır. “Siyaset” kelimesinin karşılığı Türk Dil Kurumu’nun Genel Türkçe Sözlüğünde “siyaset, politika” olarak verilmektedir. Siyaset, Türkçe’ye görece yeni girmiş ve yerleşme sürecindeki bir kelime olduğundan devlet kurumlarının uygulamaya dönük kararları anlamını taşımakta, kullanımı devlet kurumları dışındaki kurumları henüz kapsamamaktadır. “Policy” yerine, Türkçe’de “siyaset”le eş anlamlı olmasına rağmen “politika” kelimesine eylem yönelimli/eylem tanımlar bir özellik yüklenmiştir ve devlet dışı kurum ve kişiler söz konusu olduğunda da kullanılmaktadır.

2 Webster İngilizce sözlükte yer alan tanım: “A policy is a plan of action for tackling political issues”.

Birbiriyle karşılıklı etkileşim içinde olan ancak hem kapsam hem de içerik olarak bazı farklılıklar gösteren siyaset ve siyasa süreçlerinin birbiri yerine kullanılması yerine, iki kavramın ayrıştırılmasının hem analitik hem de kavramsal açıdan çok daha sağlıklı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, bu yazıda su siyasası olarak ifade edilen süreç ile bir kamu siyasası belirtildiğinden metin içinde geçen siyasa kelimesi ile aslında bir kamu siyasası anlatılmak istenmektedir. Bu noktanın kavramın kamu yönetimi, kentsel politikalar ve yerel yönetimler ile siyaset bilimi alanlarıyla olan ilişkisi açısından vurgulanmasında yarar vardır.

Kamu siyasası yazını gözden geçirildiğinde kamu siyasasının ne olduğu ile ilgili tek ve net bir tanımın olmadığı dikkati çekmektedir. Tanımlardan biri 'kamu otoritelerinin yer aldığı ve bir soruna yönelik olarak geliştirilmiş eylem ya da eylemsizlikler' olarak yapılmaktadır (Pal, 1989). Bu tanımda yer alan ve bir sorunun varlığı ile ilgili olan vurgu ve bu soruna bağlı olarak ortaya konan hedefler politika ile siyasa arasındaki farklardan birine işaret etmektedir. Politika alanında da sorun tanımı ve hedefler yer almasına karşın sorun ve hedeflerin bir program dahilinde tanımlanması kamu siyasası alanında daha net ve öncelikli olan bir süreçtir. Özetle, kamu siyasaları ile ilgili önemli olan özelliklerden ilki bir sorun tanımının ve bu sorundan yola çıkılarak belirlenen hedeflerin varlığıdır. Burada eklenmesi gereken önemli bir nokta, sorun tanımlamasının siyasa sürecinin geri kalan kısmını da etkileyecek önemli bir adım olduğudur; sorun tanımının değişmesi sorunun diğer sorunlar karşısındaki önceliği, sorunla başa çıkmada hangi yolların izleneceği, süreçte hangi aktörlerin yer alacağı gibi önemli noktaları da biçimlendirmektedir (Pal, 1989; Hugwood ve Gunn, 1984).

Kamu siyasalarının belirli bir niyetten yola çıkması ve bir hedefe dönük olması ile ilgili olarak kimi akademisyenler, siyasaların, siyasetçi ya da bürokratların akıllarından geçmeyen, hedeflemedikleri sonuçları da doğurabileceğini söyleyerek kamu siyasalarının her zaman belirli bir niyetle şekillenmediklerini belirtmektedir. Siyasaların hedefleri ile yarattıkları etki arasında birebir bir örtüşme olmayabileceği, hatta çoğu durumda hedeflenen ile gerçekleşen etki arasında bir parça sapmanın olacağı dile getirilmektedir. Ancak, siyasaların, genelde bir sorunun varlığı, bunun tanımlanması ve bunun gerçekleşmesine yönelik araçların geliştirilmesi etrafında şekillenmeleri göz önünde bulundurulduğunda (Pal, 1989; Hugwood ve Gunn, 1984) niyet(ler) ya da hedef(ler) olmaksızın yola çıkmanın söz konusu olmadığı söylenebilir. Bununla birlikte, niyetlenilmiş sonuçlar ve etkiler kadar niyetlenilmemiş etkilerin de siyasa çözümlemesinde dikkate alınması gerekmektedir. Bu yazıda da, siyasaların tamamen bilinçli yönelimler ve niyetler olduğu kabulünü yapan tanımların siyasa çözümlemesinin kapsamını ve değerlendirmelerin gerçekle bağlantısını daralttığı düşünülmektedir. Siyasaların

etkileri ile ilgili olarak öne çıkan ve hem niyetlenilmiş hem de niyetlenilmemiş etkilerin varlığına işaret eden nokta kamu siyasaları ile ilgili ikinci önemli özelliktir.

Kamu siyasasının konusu olan sorunun nasıl tanımlandığı, sorunun nedenleri olarak nelerin ortaya konulduğu ve getirilen öneri ve uygulamalar siyasa sürecinde yer alan aktörlerin geliştirdikleri söylemler ile yakından ilişkilidir. Atkinson (2000)'in belirttiği gibi sorunun tanımlanma biçimi gerek siyasa konusuna ilişkin özel söylemler gerekse de siyasa sürecinin aktörlerinin geliştirdiği daha geniş söylem alanının etkisiyle belirlenir. Söylemlerin toplumsal ve politik süreçlere ilişkin çeşitli çıkarlar (yani ideolojiler) ile bağlantılı olduğu ortaya konduğunda (Atkinson, 2000) kamu siyasa sürecinin ilgili siyasa sürecinin tanımladığı ve belirli kurum ve toplumsal grupların dahil edildiği dar bir alanda değil toplumsal ve siyasi çelişkileri barındıran geniş bir alanda değerlendirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Başka bir deyişle, siyasa süreci politik bir süreçtir ve buna paralel olarak iktidar ve çıkarlar ile bağlantılıdır (Pal, 1989). Her kamu siyasa sürecinin toplumsal ve politik ilişki ve çelişkileri içeren 'büyük resmin' bir parçası olması ve her siyasa sürecine bu büyük resmin nasıl algılandığını gösteren bir dizi ana ve alt söylemin eşlik etmesi kamu siyasalarıyla ilgili üçüncü önemli noktadır.

Bir kararlar zinciri olarak da görülebilecek kamu siyasa süreci ile ilgili dördüncü özellik karar verme kadar karar vermemeyi, eylem kadar eylemsizliği de içeriyor olmasıdır (Pal, 1989). Daha açık bir dille ifade etmek gerekirse, siyasaları değerlendirirken sadece görünen eylemleri ve kararları değil eylemsizlikleri ve karar almama durumlarını da çözümlenmeye katmak gerekmektedir. Bunun nedeni, eylem kadar eylemsizliğin de sorunun geleceği üzerinde önemli etkiler yaratmasıdır. Eylemlilik, ilgili kamu siyasa alanında kullanılan araçlarla (kamu harcamaları, vergilendirme, düzenleme, teşvik, reklam vb.) yakından ilişkilidir ve bu noktada altı çizilmesi gereken nokta kullanılan araçların belli değerleri yansıttığı ve başta siyasanın geliştirilmesi ve uygulanmasından birinci derecede sorumlu kamu kurumları olmak üzere kamu siyasa sürecinde yer alan tüm aktörlerin toplumsal alandaki meşruiyetini etkilemesidir (Pal, 1989).

Kamu siyasa süreçlerine ait bu önemli noktaları içeren bir biçimde siyasa sürecinin birbiriyle karşılıklı ilişkili içinde olan üç temel bileşeni Pal (1989) tarafından aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

1. Siyasa Aktörleri: Siyasa aktörleri gerek siyasanın üretilmesine neden olan gerekse süreçte etkin olarak yer alan kamu kurumları, siyasi partiler, toplumsal gruplar, medya gibi kesimleri içermektedir. Yukarıda geniş toplumsal alan

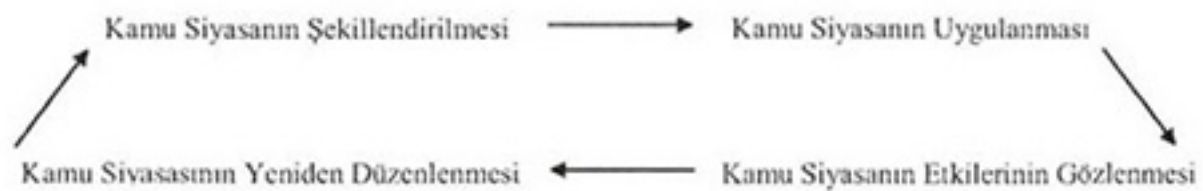
olarak ifade edilen alan siyasa sürecinde bu bileşenin kapsamı içerisinde anlam bulmaktadır. Süreç içerisinde karşılıklı etkileşim içinde olan siyasa aktörlerinin, birbirlerine göre konumları, sürecin yönlendirilmesindeki etkinlikleri ve toplumsal ve siyasi meşrutiyetleri de sürekli olarak yeniden tanımlamaktadır.

2. Siyasa İçeriği: Bu bileşen, sorun tanımı ile siyasanın amaçları ve araçlarını kapsamaktadır. Bunların ortaya konulma biçimi ise siyasa aktörleri ve bunların toplumsal ve siyasi konumları ile yakından ilişkilidir. Diğer bir deyişle siyasanın içeriği gerek ilgili siyasa etrafında oluşan özel alandan gerekse toplumsal ve siyasi ilişkilerin deneyimlendiği genel alandan etkilenmektedir. Siyasa içeriği ile ilgili önemli bir diğer nokta sorun tanımı ve hedeflerin 'önceliklerin belirlenmesini' içermesidir ve bu da 'karar verme süreci içinde özel ve genel siyasa alanlarının getirdiği imkan ve kısıtlılıklar altında yapılan seçimlerle' ilgilidir.

3. Siyasanın Etkisi: Siyasanın niyetlenen ve niyetlenilmeyen etkileri bu bileşende yer almaktadır. Siyasanın etkileri siyasanın içeriği yani sorunun ve hedeflerin tanımlanması ile yakından ilgili olduğu kadar her zaman bunların bir sonucu olarak ortaya çıkmamaktadır. Siyasanın aktörlerinin etkileşiminin doğurduğu tepkiler doğrultusunda siyasa sürecinde beklenmeyen etkilerin gözlenmesi de olanaklıdır.

Ankara kentinde su temin ve dağıtım ile ilgili olarak yürütülen kamu siyasasının değerlendirilmesi bu üç bileşen etrafında yapılacaktır. Bunun yanında, kamu siyasalarının bir süreç olduğu vurgusundan yola çıkarak ve yapılacak çözümlenmeyi kolaylaştırmak amacıyla kamu siyasa sürecini Şema 1'de gösterildiği biçimde basamaklandırmanın yararlı olacağı düşünülmektedir.

Şema 1: Kamu Siyasa Sürecinin Basamakları

Dört temel basamağın tanımlandığı bu şemada döngüsel bir akışın yer alması siyasa sürecinin anlaşılması açısından önemlidir. Bu döngüsel akış, siyasa sürecinin net olarak ortaya konabilecek bir başlangıç ve bitişinin olmadığını aksine tekrar tekrar üretilen bir yapıyı olduğunu göstermektedir. Şemada da görüldüğü üzere siyasasının yeniden düzenlenmesi aslında siyasasının şekillendirilmesi yani sorun

tanımının ve hedeflerin belirlenmesinin yeniden yapılması anlamına gelmektedir. Bu yeniden yapılanmanın ilgili siyasa alanının diğer siyasa alanları ile olan ilişkisini de içerdiği ve bu ilişkilerden etkilendiğinin belirtilmesi de önemlidir. Bunun yanında bu basamaklar kesin bir biçimde birbirinden ayrılmış değildir; ancak böyle bir ayırım incelemeyi sistematik bir yapıya kavuşturmuştur. Gerçekte basamakların iç içe geçtiğini, örneğin siyasaların uygulanması ve etkilerinin gözlenmesi basamakları gibi, söylemek olasıdır.

Devingen ve diğer siyasa alanlarıyla etkileşim içinde olduğu varsayılan kamu siyasa süreciyle ilgili olarak bu bölümde ortaya konan önemli noktalar etrafında ve belirlenen basamakları takip ederek yazının ilerleyen bölümlerinde Ankara'daki su temin ve dağıtımıyla ilgili kamu siyasa değerlendirilecektir. Bu değerlendirmenin tarihsel bir perspektifte yapılması gerekmele birlikte, yazının çıkış noktasını son dönemde yaşanan su krizinin oluşturması ve Ankara BŞB'nin odağa alınması söz konusu olduğundan buna uygun bir içerikte hareket edilmeye çalışılacaktır. Yazının ilerleyen kısmında izlenecek basamaklar şöyledir:

- Ankara'da Su Temin ve Dağıtım Siyasaşının Şekillendirilmesi: Bu basamakta Ankara BŞB'nin ele alınan kamu siyasaş ile ilgili olarak içinde hareket ettiği yasal çerçevede tanımlanan yetki ve sorumlulukları, diğer kurumlarla yaptığı yetki paylaşımı ve su temin ve dağıtım siyasaşının amaç ve hedeflerinin nasıl belirlendiği ortaya konacaktır.

- Ankara'da Su Temin ve Dağıtım Siyasaşının Uygulanması: Yasal yetkiler ve ortaya konan amaçlar doğrultusunda kurumların yürüttükleri uygulama süreçleri ve bu süreçlerde ortaya çıkan önemli noktalar bu basamakta verilecektir.

-Ankara'daki Su Temin ve Dağıtım Siyasaşının Etkilerinin Gözlenmesi: Bu basamakta, devingen bir yapıda devam eden su temin ve dağıtım ile ilgili kamu siyasaşının uygulanma süreci içersinde, 2007 yazında yaşanan 'su krizi'ne ağırlık verilerek, ortaya çıkan etki ve sonuçlar sergilenecek ve değerlendirilecektir.

-Ankara'daki Su Temin ve Dağıtım Siyasaşının Yeniden Düzenlenmesi: Bu basamakta da son dönemde yaşanan krize vurgu yapılacak ve geçmiş uygulamaların etkilerini de içeren ve kriz karşısında geliştirilen çözümler olarak ortaya çıkan yeniden düzenlemelere yer verilecektir.

Su Temin ve Dağıtım Siyasaşının Şekillendirilmesi

Su temin ve dağıtım siyasaşının nasıl oluşturulduğunun ortaya konabilmesi için iki aşamalı bir değerlendirme uygun olacaktır. Birinci aşamada, su temin

ve dağıtımını ile ilgili kamu siyasasının belirlenen başlangıç noktasından itibaren sahip olduğu genel içeriği ve bu alanı oluşturan aktörler ile bunlar arasındaki sorumluluk ve yetki paylaşımını anlamaya yardımcı olacak olan yasal çerçeve ele alınacaktır. Bu sayede, ayrıca, yasal çerçevede siyasasının amaç ve hedeflerine yönelik hükümler de açığa çıkarılmış olacaktır. İkinci aşamada ise 2007 yılında Ankara'da ortaya çıkan 'su krizi' merkeze alınarak ilgili kamu siyasasının mevcut Ankara BŞB yönetimi altındaki içeriğinin önemli özellikleri tespit edilmeye çalışılacaktır.

Büyükşehir Belediyelerinde su temin süreci ile ilgili temel yasal çerçeve, 1960 tarihli ve 167 sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun, 1953 tarih ve 6200 sayılı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ) kuruluş kanunu, 1968 yılında çıkarılan 1053 sayılı "Belediye Teşkilâtı Olan Yerleşim Yerlerine İçme, Kullanma ve Endüstri Suyu Temini Hakkında Kanun", 1981 yılında çıkan ve Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi (ASKİ)'nin kuruluşunun dayandığı 2560 sayılı Kanun (Kanunun Adı "İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun" olmasına rağmen kanuna 1986 yılında eklenen bir madde ile kanunun diğer Büyükşehir belediyelerinde de uygulanacağı hükmü getirilmiştir), 2004 yılında yürürlüğe giren 5216 sayılı "Büyükşehir Belediyesi Kanunu" ve 2005 yılında yürürlüğe giren 5393 sayılı "Belediye Kanunu" ve bunlara ait yönetmelik hükümleriyle belirlenmektedir.

1053 sayılı kanun, nüfusu 100.000'i aşan yerleşmelerin su temininden DSİ'yi sorumlu kılmaktadır; ancak bu nüfus kriteri Nisan 2007'de kabul edilen 5625 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile ortadan kaldırılmış ve DSİ, "kamu yatırım programında bulunmak şartı ile belediye teşkilâtı olan yerleşim yerlerinin içme, kullanma ve endüstri suyunun temini hizmetleri ile sağlık ve çevre açısından acil tedbirler alınmasını gerekli gördüğü öncelikli atık su arıtma ile ilgili yatırım hizmetleri için gelecek yıllara yaygın yüklenmelere girişmeye yetkili" kılınmıştır. Bunun yanında 6200 sayılı kanunun DSİ Umum Müdürlüğü'nün görev ve yetkilerini düzenleyen 2. maddesinin 'e' fıkrasında "Şehir ve kasabaların içme su ve kanalizasyon projelerini tetkik, tasdik ve murakabe etmek" ifadesi yer almaktadır.

1053 sayılı kanunun 2. maddesinde DSİ ve belediyeler arasındaki görev dağılımı şu hükümle belirlenmiştir: "Su kaynağını teşkil eden barajlar, isale hatları ve tasfiye tesisleri Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, depo ve tevzi şebekeleri belediyelerce yapılır". Aynı kanunun 3. maddesinde 2. maddedeki işlerin yapılabilmesi için Ankara ve İstanbul Büyükşehir Belediyelerine DSİ'nin bütçesine konacak ödenek miktarınca ve belirlenen miktarları geçmeyecek şekilde yardım yapılacağı da belirtilmektedir. Takip eden dördüncü maddede

ise bu yardımların karşılıksız olmadığı, adı geçen belediyelerin bu yardımlar ve ayrıca DSİ Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilecek işler için söz konusu kuruma borçlanacakları söylenmektedir.

Belediyelerinin borçlanmalarıyla ilgili hükümler 1053 ve 2560 sayılı kanunlarla düzenlenmektedir. 1053 sayılı kanunun 4. maddesinde borçlanma şartlarının, İçişleri ve Maliye Bakanlıklarının görüşü alınmak üzere DSİ Genel Müdürlüğü ile belediyeler arasında imzalanacak protokoller ile belirleneceği ifadesi yer almaktadır. 2560 sayılı yasanın 14. maddesinde ise BŞB'lerin su ve kanalizasyon idarelerinin yurt içi kuruluşlardan, İller Bankasından, Maliye Bakanlığının izniyle yurt dışı kuruluşlardan kredi ve borç alabilecekleri hükmü yer almaktadır.

Bu yasal çerçeve değerlendirildiğinde kentsel alanlara yönelik su temin ve dağıtımında açık bir işbölümü görülmektedir. Doğal bir kaynak olarak Anayasa'nın 168. maddesine göre "devletin hüküm ve tasarrufu altında" bulunan su kaynaklarının kullanımında yine Anayasanın 166. maddesine göre planlama ve verimlilik esastır ve bu kaynaklarla ilgili yatırımlarda öncelikli olarak toplum yararının gözetilmesi gerekliliği vardır. Bu Anayasal hükümlere koşut olarak su kaynaklarının merkezi bir kurum tarafından bütüncül bir biçimde ülke genelinde planlanması ve yönetilmesi söz konusudur. Bu kaynakların zorunlu bir gereksinimi karşılayan kısıtlı kaynaklar olmaları nedeniyle böyle bir düzenlemenin yerinde bir düzenleme olduğu söylenebilir. Özetle, kurumlar arası işbölümünde DSİ'ye su temini, belediyelere ise su dağıtımı ile ilgili görev ve yetkiler verilmiştir ve buradan hareketle bu iki kurumun siyasa sürecinde alınacak yatırım kararlarında ortak hareket etmelerinin zorunlu olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu iki ana aktör dışında su temin ve dağıtımı ile ilgili kamu siyasa süreci içinde tanımlanan diğer önemli aktörler ise merkezi hükümetin bakanlık düzeyindeki örgütleri, iki ana sorumlu kurum olan DSİ ve belediyelere kredi sağlayan finansman kuruluşları ve yatırımların teknik uygulamasını yapan özel şirketler olarak karşımıza çıkmaktadır. Suyun temin edilmesi ve dağıtılması konusundaki karar ve uygulamaları yönlendiren bu beş aktörün yanında bu hizmetlerin kullanıcısı durumunda olan kentliler siyasa sürecinin tamamlayıcı aktörleridir. Özetle, bu altı aktör arasındaki etkileşim su temin ve dağıtım siyasalarını şekillendirmekte ve bu da siyasa analizlerinde göz önünde bulundurulacak önemli bir etmen olarak belirmektedir.

Su siyasalarının şekillendirilmesi aşamasının diğer önemli bir bileşeni su temin ve dağıtım sorununun nasıl tanımlandığıdır. Bununla ilgili olarak en üst düzeyde bağlayıcı olan Anayasanın 56. maddesinde yer alan herkesin sağlıklı ve

dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğu ifadesidir. Diğer bir belirleyici yasa hükmü ise 2560 sayılı kanunun BŞB'lere ait su ve kanalizasyon idarelerinin görev ve yetkilerini tanımlayan 2. maddesinin 'a' fıkrasıdır³. Bu yasal hükümler, suyun zorunlu bir gereksinim olması nedeniyle su temin ve dağıtımını tüm ihtiyaç sahiplerine verilmesi zorunlu bir hizmet olarak ortaya koymaktadır ve bu da bu konuyla ilgili siyasaaların şekillendirilmesi gerektiği başlıca temeli oluşturmaktadır. Bunun yanısıra su temin ve dağıtımının yine suyun zorunlu bir gereksinim olmasına bağlı olarak sürekliliğin sağlanmasını gerektiren bir siyasa alanı olması sorun tanımıyla ilgili olarak ortaya çıkan diğer önemli noktadır.

Ankara kentinde su temin ve dağıtım siyasaalarının şekillendirilmesine baktığımız zaman BŞB'nin kuruluş tarihi olan 1984'den itibaren ana aktörlerin Ankara BŞB ve DSİ olduğu, merkezi hükümetin bakanlıklarının daimi ancak uygulamada ikincil durumda olan aktörler olarak yer aldıkları, finans kurumları ve özel şirketlerin ağırlığının 1980'den sonra daha kuvvetli bir biçimde hissedildiğini söylemek mümkündür. Bunun yanında söz konusu siyasaanın ele alınışının ve sorun tanımının zaman içinde dönüşümüne neden olan önemli gelişmeler BŞB'lerin Türkiye'deki yerel yönetim yapısı içerisinde giderek artan bir mali ve yetkisel güce kavuşmaları ve hizmetlerin özelleştirilerek görülmesinin esas alındığı, etkinlik ve eşitlik yerine verimlilik ilkesinin ön plana çıkarıldığı girişimci belediyeçilik anlayışının hakimiyet kazanmasıdır. Su temin ve dağıtım siyasaasında yaşanan ve ekonomik ve toplumsal dönüşümün parçası olan bu dönüşümü Ankara'nın yaşadığı su krizi etrafında açıkça izlemek olasıdır.

Dönüşümün birinci işareti, su temin ve dağıtım siyasaası konusunda Ankara BŞB ve DSİ arasında işbirliği öngören yapının Ankara BŞB tarafından eleştirilerek bu yapıda bir yeniden düzenleme önerisinin dile getirilmesidir. Ankara'ya su temin eden kaynakların zamanında yenilenmediği yönündeki eleştiriler karşısında Ankara BŞB öncelikle bu konuda yetki ve sorumluluk sahibi kurumun DSİ olduğu gerekçesini öne sürmüştür⁴. DSİ'den gelen yanıtın⁵ ardından ise Ankara BŞB

3 2560 sayılı kanunun 'a' fıkrası: "İçme, kullanma ve endüstri suyu ihtiyaçlarının her türlü yeraltı ve yerüstü kaynaklarından sağlanması ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılması için; kaynaklardan abonelere ulaşıncaya kadar her türlü tesisin etüd ve projesini yapmak veya yaptırmak, bu projelere göre tesisleri kurmak ve kurdurmak, kurulu olanları devralıp işletmek ve bunların bakım ve onarımını yapmak, yaptırmak ve gerekli yenilemelere girişmek"

4 Ankara BŞB Başkanı Melih Gökçek: "İçme suyu temini Devlet Su İşleri'ne aittir, ancak DSİ müsaade ettiği durumda belediyeler içme suyunu karşılamak konusunda çalışma yürütür. Suçlamaların muhatabı Ankara Büyükşehir Belediyesi olamaz" dedi. (02 Ağustos 2007, www.haber3.com)

5 Dönemin DSİ Genel Müdürü, "Belediye, DSİ'nin hazırladığı protokolü kabul etmedi. DSİ kendi başına bir şehre su götüremez. Belediyelerin talep etmesi, Bakanlar Kurulu kararı ve protokol gerekir. Talep eden 20 şehre su götürdük. Ankara'dan talep gelse DSİ yapardı" karşılığını verdi (11 Ağustos 2007, Radikal)

Başkanı su temini ile ilgili yapının değiştirilmesi gerekliliğini açıklamış⁶ ve mevcut yapıda iki kurum arasındaki işbirliğinin getirdiği sıkıntılara işaret ederek Ankara BŞB'nin bu konuda tek yetkili kılınmasını öngören talebi kamuoyu önünde dile getirmiştir⁷⁻⁸. Bu talebin mevcut merkezi yönetimin iktidara gelmesinden sonra yerel yönetimler alanında yaptığı yeni yasal düzenlemeler ile de desteklendiği görülmektedir (5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 15.maddesinin 'e fıkrası': "Müktesep haklar saklı kalmak üzere; içme, kullanma ve endüstri suyu sağlamak; atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılmasını sağlamak; bunlar için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettmek; kaynak sularını işletmek veya işlettmek"; 5216 sayılı Büyükşehir Belediye kanununun 'r fıkrası': "Su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütmek, bunun için gerekli baraj ve diğer tesisleri kurmak, kurdurmak ve işletmek; derelerin ıslahını yapmak; kaynak suyu veya arıtma sonunda üretilen suları pazarlamak"; 2560 sayılı Kanun'un 2. maddesinin 'a fıkrası' ile belirlenen görev ve yetkiler: "İçme, kullanma ve endüstri suyu ihtiyaçlarının her türlü yeraltı ve yerüstü kaynaklarından sağlanması ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılması için; kaynaklardan abonelere ulaşıncaya kadar her türlü tesisin etüt ve projesini yapmak veya yaptırmak, bu projelere göre tesisleri kurmak veya kurdurmak, kurulu olanları devralıp işletmek ve bunların bakım ve onarımını yapmak, yaptırmak ve gerekli yenilemelere girişmek").

Siyasanın içeriğini şekillendiren aktörlerin yasal çerçevede tanımlanan görev ve yetkilerini yorumlama biçimleri süreç içerisinde beliren sorunlar karşısında izledikleri tutumları ve sorunların kaynağının nasıl tanımlandığını da etkilemektedir. Yetki ve sorumluluğu mevcut yasal çerçeve içerisinde DSİ ile paylaşmakta olan Ankara BŞB'nin 2007 yazında düzenli su kesintilerine gidilmesine yol açan su krizinde tam yetkili olmaması gerekçesine dayanarak sorumluluk alma konusunda oldukça çekinceli davrandığı görülmüştür. Sorunun

6 "Biz DSİ'den hızlı ve güçlüyüz, bize yetki verilmedi...Baraj yapımı konusunda DSİ'ye yedi yazı yazdık ama hiçbirine yanıt alamadık...Ancak, Başbakan Erdoğan'ın devreye girmesi ile Kavşakkaya Barajı için beklediğimiz izin yazısını bir günde aldık. Biz Kavşakkaya'yı 14 ayda bitirdik. DSİ beş yıl süre vermişti. Dünya rekoru kırdık" (11 Ağustos 2007, Radikal)

7 Ankara BŞB Başkanı 1053, 5216 ve 5393 sayılı kanunlardan bahsederek su temini konusunda bağlayıcı olan bu kanunların kesinlikle değişmesi ve tüm yetkinin BŞB'lere verilmesi gerektiğini söylemektedir. Belediyelerin mevcutta ancak sınırları içinde yetkili oldukları, sınırları dışındaki su kaynaklarına erişim için DSİ'nin onayını almalarının mecbur olduğunu eklemektedir. Kendi ifadesi ile: "Biz DSİ'den kesinlikle daha güçlüyüz ve mukayese edilemez bir şekilde daha hızlıyız.Bunu da defaeten ispat ettik, Kavşakkaya barajında ispat ettik, Çamlıdere barajından gelen isale hattında ispat ettik, biz bunu ispat ettik. Bıraksınlar biz kendi işimizi kendimiz yaparız" (9 Ağustos 2007, Ankara Gündemi Programı, TGRT Haber Kanalı)

8 DSİ'nin BŞB'lerin yetki alanından çekilmesi gerektiği konusunda Ankara BŞB Başkanı: "Elini çekmeli, kesinlikle elini çekmeli..Büyükşehirler daha hızlı yapar, daha ucuza yapar..Bıraksınlar bu izni, kim kimden izin alıyor? Biz mi bunu daha süratli ve güzel yapıyoruz kendileri mi? Artık geçti onlar geride kaldı..Yani o hantal devlet yapısı artık terkedilmeli" demektedir (9 Ağustos 2007, Ankara Gündemi Programı, TGRT Haber Kanalı)

ana kaynağının Ankara BŞB tarafından kurumlar ve kişiler üstü bir neden olan küresel ısınma olarak gösterilmesi bu tavra koşuttur. Öne sürülen bu nedene bağlı olarak Ankara'daki su sıkıntısının sadece Ankara ve Türkiye değil dünya çapında sıkıntılara neden olduğu savının destekleyici olarak öne sürülmesi merkezi hükümet tarafından da benimsenen bir gerekçe olarak karşımıza çıkmaktadır⁹. Bu da sonraki bölümlerde daha ayrıntılı olarak ele alınacak olan ve su temin ve dağıtım siyasa sürecinde merkezi ve yerel hükümet arasındaki ilişkilerin önemine işaret eden bir noktadır.

Su temini ile ilgili siyasa sürecinde geçmiş yıllarda Ankara'nın su kaynakları konusunda DSİ'nin Bolu-Gerede projesine dış kaynaklı finansman yaratarak başlama önerisine "su önceliğimiz değil" yanıtını veren Ankara BŞB Başkanı bu yanıtla su temini ile ilgili kamu siyaseti konusunda kendi kurumunun yakın döneme ilişkin sorun tanımını ortaya koymakta ve diğer yetkili kurum olan DSİ ile ortak bir sorun inşasına gitmeyerek ilgili siyasa alanında tek başına hareket etmektedir. Kendine ait genel sorun tanımıyla (su temininin öncelik gerektiren bir kentsel hizmet olmadığına açıklanması) çelişen bir özel durum (su temininin acil önceliğe sahip bir kentsel hizmet durumuna gelmesi) ortaya çıktığında Ankara BŞB Başkanı bu yeni sorun tanımını Ankara BŞB'yi dışarıda tutarak yapmaktadır. Sorunun ele alınması konusunda Ankara BŞB Başkanı tarafından kurumunun dahil edildiği değerlendirmelerin de yapıldığı görülmektedir. Ancak, bu değerlendirmelerde Ankara BŞB Başkanı kendisini sorumluluğun dışında tutmakta¹⁰ ve Ankara BŞB'de görev yapan ve kendisi ile uyumlu çalışmayan kurum çalışanlarını hedef göstermektedir¹¹⁻¹².

Bu bağlamda, siyasa sürecinde DSİ karşısında güçlü bir BŞB vurgusu ile Ankara BŞB'ye daha fazla yetki talebinde bulunulmakta ve bu anlamda siyasa sürecindeki iktidar alanı hakkında önemli bir tanımlama yapılmaktadır. Bunun yanında güçlü ve etkili bir kurum vurgusu yapılan Ankara BŞB'nin liderlik konumu için de geniş bir iktidar alanı ortaya konmakta ve bunun meşrulaştırılmasına yönelik

9 Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Mehmet Ali Şahin, küresel ısınma ve susuzluk konusunun sadece Türkiye'nin sorunu olmadığını pek çok ülkede yaşandığını, bundan Ankara'nın da etkilendiğini söyleyerek, belediyenin sorunu çözmek için geceli gündüzlü çalışma içinde olduğunu belirtti (14 Ağustos 2007, Akşam)

10 Melih Gökçek, haklarındaki eleştirileri yanıtlarken: "Bu konuda kendimi sorumlu hissetmiyorum. İhmalim yoktur, en ufak gecikmemiz söz konusu değildir" diye konuştu (20 Ağustos 2007, Radikal)

11 Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek'in, katıldığı bir televizyon programında "Bana ayak uyduramayanlar istifa etsinler" açıklamasının ardından, BŞB Başkanı Başkanışmanı, EGO Genel Müdürü, EGO Genel Koordinatörü, BELKO Genel Müdürü ve Ankara BŞB İmar İşleri Daire Başkanı istifa etti (1 Ağustos 2007, Milliyet)

12 Kesinti sırasında personelinin sabotajına uğradığını da savunan Gökçek, "Kasıtlı olarak arzular kaydedilmemiş. Bunu, Batıkent bölge sorumlusu ve iki amirin yaptıklarını gördük" iddiasında bulundu (20 Ağustos 2007, Radikal)

çeşitli söylem ve politikalar izlenmektedir. Sürecin aktörlerinden sadece biri olan Ankara BŞB tarafından yapılan bu iki tanımlama siyasanın oluşturulmasında ve uygulanmasında kritik bir belirleyiciyi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu, siyasa sürecinde kurumlar arası işbirliği ve koordinasyondan uzaklaşıldığına işaret eden en önemli göstergelerden de biridir.

Ekonomik ve toplumsal dönüşümün parçası olarak Ankara kentinde yürütülen su temin ve dağıtım siyasasında gözlenen bir diğer önemli olgu ise sorunun amacının belirlenmesi ile ilgilidir. Bir kentsel hizmet olan su temin ve dağıtımının suyun zorunlu bir gereksinim olmasından kaynaklı bir önceliğinin olması gerekliliği söz konusudur. Ancak, kurumlar tarafından ortaya konan yaklaşım ve uygulamalarda bu amacın gerektiği gibi yerine getirilmediği gözlenmekte, kentlilere sağlıklı ve düzenli içme ve kullanma suyu temin edilmesi ile dağıtımının yapılması amacının zedelendiği görülmektedir. Bunun ise temel olarak Ankara BŞB'nin su temin ve dağıtım hizmetini özelleştirilme amacı ve kentsel hizmet sunumunda başka öncelik alanları belirlemesi sonucu ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Ankara'ya su sağlayan kaynaklar konusunda zamanında önlem alınmaması ve su kesintilerine gitme kararının bu tür önlemler uygulanmadan alınması bu tespitlere koşut olan ve siyasanın ana amacından saptığına işaret eden en önemli göstergeleridir. Bu konu siyasanın uygulanma sürecinin ele alınacağı bir sonraki bölümde kapsamlı olarak değerlendirilecektir.

Su Temin ve Dağıtım Siyahasının Uygulanması

Kentlere su sağlayan içme ve kullanma suyu kaynaklarının planlanmasından ve yatırımların gerçekleştirilmesinden belediyeler ile birlikte sorumlu olan DSİ tarafından 1968 yılında onaylanan, 1970-2020 yıllarını kapsayan ve 1995 yılında revize edilen Ankara Su Master Planı'nı hazırlanmıştır. Bu yasal belgeye göre 1974 yılında Kurtboğazı Barajı, 1987'de Çamlıdere Barajı, 1992'de Eğrekkaya Barajı ve 1999'da Akyar Barajı ve devreye girmiştir. Bu barajlar 2007 yazında yaşanan su krizinin ardından kısa bir sürede devreye sokulan Kesikköprü Barajı ile birlikte Ankara kentinin su gereksinimi karşılayan barajlardır. Kesikköprü Barajı aracılığıyla Ankara'ya Kızılırmak su sisteminden su temin edilmesi Ankara Su Master Planı'nda 2034 yılında başlanacak bir uygulama olarak planlanmıştır. Bu etabın öncesinde Ankara'nın 100 km kuzeybatısında Gerede civarında bulunan Işıklı Barajı'ndan Çamlıdere Barajı'na yapılacak su aktarımı ile kent nüfusuna yetecek suyun elde edilmesi öngörülmüştür. Ancak, Ankara'ya su temini ile ilgili siyasa sürecinde en büyük sorun bu plan etabının hayata geçirilmesi konusunda yaşanmıştır. Işıklı Barajı'ndan Çamlıdere'ye su aktarımının yapılabilmesi için DSİ'nin yabancı bir danışmanlık firması ile ortaklaşa yaptığı fizibilite

çalışmaları sonrasında karar verdiği teknik projenin hayata geçmesi Ankara BŞB-DSİ arasında yapılacak protokol şartına bağlı olduğundan bu konuda iki kurum arasında Hazine Müsteşarlığı (projenin finansmanı için sözü edilen yabancı danışmanlık firmasının bağlı olduğu ülke hükümetinden kredi alınması söz konusu olduğundan) ve diğer merkezi devlet kurumları aracılığı ile 2004 yılı içerisinde çeşitli müzakere yazışmaları¹³ yapılmıştır (Tosun ve Fenmen, 2007).

Bu karar verme sürecinde ortaya çıkan sonuç Ankara BŞB'nin DSİ tarafından Işıklı Barajı'ndan su getirilmesi projesini maliyetin yüksek bulunması gerekçesiyle reddetmesidir. Kente su temin edilmesi konusunda iki ana aktör arasında gereken işbirliğinin yakalanamadığı, bir önceki bölümde bahsedildiği gibi, görülmektedir. İşbirliği gerektiren Işıklı Barajı projesinin uygulamaya konulamaması kentin su kaynaklarının arttırılması kaçınılmaz olduğundan başka projeleri gündeme getirmiştir. Kurtboğazi Barajı'na su takviyesi yapacak olan Kavşakkaya Barajı projesi 2005 yılında ihaleye çıkarılmış ancak Işıklı Barajı projesinde olduğu gibi Ankara BŞB ihale tekliflerini yüksek bularak projeyi tamamen kendi kaynaklarıyla yapmaya karar vermiştir; ancak baraj halen devreye girmemiştir (Tosun ve Fenmen, 2007).

DSİ ile anlaşmaya varılamamasının ana nedeni proje maliyetlerinin karşılanma yöntemi ile ilgilidir ve Ankara BŞB su kaynaklarıyla ilgili yatırımları kredi kullanarak ve borçlanarak değil kamu hizmetlerini piyasaya gördürmenin bir yöntemi olan yap-işlet-devret modeli ile gerçekleştirmek istemektedir¹⁴. Başka bir deyişle siyasanın uygulanma sürecinin odağında girişimci kent yönetimi

13 Ankara BŞB Başkanının 25 Haziran 2004 tarihinde ASKİ tarafından Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Dış İşler Daire Başkanlığı'na yazılan yazıdan okuduğu bölüm ve ardından yaptığı yorum: "Ankara'nın 2. merhale içme suyu projesi Gerede sisteminin yapımı hakkında Genel Müdürlüğümüzün görüşleri istenmektedir bu konuda a) Asgari 2006 yılında kadar yeni bir kaynağın devreye girmesi gerekmektedir. b) Gerekli yetki verildiği takdirde Genel Müdürlüğümüz gerek Kavşakkaya ve gerekse Gerede Sistemi olarak adlandırılan bu projeleri finanse etmek, realize etmek için gerekli mali ve teknik imkanlara sahiptir. Genel Müdürlüğümüz verilen ve verilecek yetkiler çerçevesinde yetki ve sorumluluğu kendisine ait olmak üzere Ankara ilinin su ihtiyaçlarını çözecek mali ve teknik imkanlara haizdir. Bunun dışında Genel Müdürlüğümüz, Genel Müdürlüğümüzü haricen sorumluluk ve borç altına sokacak hiçbir yapılaşmanın içinde olmayacaktır. Demişiz ki verin bize yetkilerimizi, iznimizi, biz kendi işimizi yaparız, biz bu güce sahibiz demişiz" (Ankara Gündemi Programı, TGRT Haber Kanalı, 09 Ağustos 2007)

14 20 Ekim 2004'de ASKİ'nin DSİ'ye yazdığı yazıdan Ankara BŞB Başkanının okuduğu bölüm "Ankara'nın 2007 yılından itibaren su temininde ciddi sıkıntılarla karşılaşacağı, mevcut su kaynaklarının yeterli olmayacağı ve bu yeni kaynakların teminine gidilmesinin zaruri olduğu malumunuzdur. Bu nedenle Ankara'da su temin sistemi gerekeceğinden projesinin acilen devreye girmesi gerekmektedir. Söz konusu Gerede sisteminin detaylı şekilde incelenmesi, gerekli etüt ve proje çalışmalarının kuruluşumuzca başlatılabilmesi ve yap-işlet-devret modeliyle yaptırılabilmesi hususunda su kullanım hakkının kuruluşumuza verilmesini arz ederiz" (Ankara Gündemi Programı, TGRT Haber Kanalı, 09 Ağustos 2007)

anlayışının en önemli parçalarından biri olan özelleştirme uygulamalarının Ankara BŞB tarafından işlerliğe sokulması çabası yatmaktadır. Siyasanın hayata geçirilme aracı olarak yap-işlet-devret modelinde ısrar edilmesi kentsel hizmetlerin kentlilere düzenli ve sağlıklı bir biçimde sunulmasının sekteye uğraması sonucunu doğurmuştur. Bunun yanında, kentsel hizmet sunumunun sürdürülmesini çeşitli şartlara bağladığı görülen Ankara BŞB bu şartlar yerine gelmediğinde sorumluluk almayacağını da belirtmektedir¹⁵. Böylece bu kurum tarafından ilgili kamu siyasasının amacı “kentsel hizmetlerin en düşük maliyet ve en yüksek verimlilik esasına dayanarak görülmesi” şeklinde ifade edilebilecek biçimde tanımlanmış olmaktadır.

Bu amacın sadece su ile ilgili kamu siyasa alanı için belirlenmediği, kentsel hizmetlerin geneli için geçerli olduğu görülmektedir¹⁶. Işıklı Barajı’ndan su temin edilmesi için gerekli sistemin Ankara BŞB tarafından ancak kentteki doğalgaz dağıtım hizmeti özelleştirilirse yapılacağını dile getirilmesi bunu açık bir şekilde göz önüne sermektedir. Ayrıca, bu örnek bir siyasa alanıyla ilgili bir konunun diğer siyasa alanlarında alınan kararları etkilediğini de göstermektedir. Sonuç olarak, siyasa süreçlerinin hem aktörlerin içinde hareket ettiği üst bağlamla yakından ilişkili olduğu (bu durumda ekonomik ve toplumsal düzende neo-liberal politikaların hakimiyeti ve buna koşut olan girişimci belediyeçilik anlayışı) hem de diğer siyasa alanındaki süreçlerle (doğalgaz dağıtımının özelleştirilmesi ile ilgili karar) etkileşim içinde olduğu ortaya çıkmış olmaktadır.

Ankara’daki su temin ve dağıtım siyasasının uygulanmasıyla ilgili dikkat çeken bir diğer nokta su kesintilerine başlanması öncesinde etkili bir tasarruf kampanyası yürütülmemesi ve su kesintilerine başlanma tarihinin politik bir strateji kapsamında belirlenmesidir. Ankara BŞB Başkanı 2006’nın son aylarında

---

15 Ankara BŞB Başkanının ASKİ’nin DSİ’ye yazdığı 14 şubat 2006 tarihli yazıdan aktardığı bölüm: “Ankara ilinin içme suyunun temini için son derece önem arz eden bu projenin daha fazla gecikmemesi için İdaremiz bu projenin gerçekleşmesine büyük önem vermektedir. Ancak, idaremizin bu projeye başlayabilmesi için şart olan su kullanım hakkının tarafınızdan idaremize devredilmesi gerekmektedir. Gerece sistemine ait su kullanım hakkının acilen idaremize devrinin sağlanması aksi takdirde gecikmeden doğan sorumluluğun tarafımıza ait olmayacağını bilmesini bir kez daha önemle arz ederiz” (Ankara Gündemi Programı, TGRT Haber Kanalı, 09 Ağustos 2007)

16 “DSİ bu son yazıdan sonra (ASKİ’nin DSİ’ye yazdığı 6 Haziran 2006 tarihli yazıyı kasederek) bize yetkiyi devretti, Gerece sistemi için. Gerece’nin sondaj yetkisini devretti. İhale yetkisini devretmedi, hala alamadık. (Sondaj yapılmış, sonuçları ASKİ DSİ’ye göndermiş). Birkaç hafta içinde inşallah ihale yetkisi de gelir..Gelirse biz Gerece Sistemi’ni Allah nasip ederse doğalgazı özelleştirirsem direkt belediye olarak kendimiz yapacağız. Özelleştiremezsem yap-işlet-devret’le yaptıracağım. Yani bak şartımı söylüyorum, eğer doğalgazı özelleştirecek olursam, doğalgazın özelleştirilecek parasıyla ilk yapacağım yer burasıdır, Gerece Sistemi’dir. Özelleştiremezsem kaynak icap edecek 200 milyon dolar, bu sıkıntıdan kurtulmak için biz yap-işlet-devret’e vereceğiz bunu” (Ankara Gündemi Programı, TGRT Haber Kanalı, 09 Ağustos 2007)

verdiği beyanatlarda su kesintilerinin kaçınılmaz olduğunu ve kesintiler konusunda yapılacak anketlerle halkın fikrinin de alınması yoluyla bir rota çizileceği belirtilmektedir¹⁷. Ancak, Mayıs 2007’de su tasarrufu ile ilgili bir kampanya hala gündeme gelmemiş, Başkanın zaman zaman görsel ve yazılı medyaya verdiği “Suyu bitirirseniz yazın su kesintisine gideriz” demeçleri ile yetinilmiştir¹⁸. Su kesintileri yerine yaz aylarından önce başlanacak bir program dahilinde şebekeye daha az miktarda su verilmesi gibi bir seçeneğin de söz konusu olduğu Ankara BŞB Başkanı’nın kendisi tarafından dile getirilmiştir. Su kesintilerinin tasarrufu sağlamadığı yönündeki eleştiriler hakkında ne düşündüğü sorulduğunda Ankara BŞB Başkanı şöyle yanıtlamaktadır: “Kesintiler esnasında dört gün boyunca 500 bin m³ su verdik ve bunla yetinildiğini gördük. Biz Ankara’ya 500 bin m³ su veriyoruz, siz istesenez de bu kadar kullanacaksınız istemesenez de... Fazla kullanma şansın yok ki, ister depona doldur ister kaba doldur, ister kacağa doldur, 500 bin m³..Ama evvelden ne veriyorduk 800 bin m³..Dört günde bizim 1 milyon 400 bin m³ su tasarrufumuz oldu..” (Ankara Gündemi Programı, TGRT Haber Kanalı, 09 Ağustos 2007). Bu da su kesintisi dışında başka çözümler üretilmesinin mümkün olduğunu göstermiş ancak sürekli ve düzenli bir program dahilinde uygulanması gereken bu çözüm tercih edilmemiştir.

Siyasa sürecinde su kesintilerine gidilmesi zorunlu olmuş, ancak genel seçimlerden bir hafta sonra başlanan su kesintileri bir ay gibi bir süre bile dolmadan bitirilmiştir. Bu kararın alınmasının arkasında siyasa uygulama sürecinde boru patlamaları gibi öngörülmeleyen sonuçların ortaya çıkması ve ağırlaşan sorunun önemli bir kentli tepkisini doğurması yatmaktadır. Su kesintilerinin tasarruf amacına hizmet edecek bir uygulama olarak hayata geçirilememesi su kesintilerine başlanma tarihinde gözlemlendiği gibi politik bir stratejinin sonucudur.

Siyasa uygulamasının bu sürecinde tek aktör olarak hareket eden Ankara BŞB günlük su tüketim miktarlarındaki azalmayı gerekçe göstermiş ve kent halkına

17 Ankara BŞB Başkanı Melih Gökçek 200 günlük su kaldığını söyleyerek “Allah yağmur vermezse bu işin çözümü ve tedbiri yok. Vatandaşlardan canı gönülden dua istiyorum” dedi. Melih Gökçek, yağmur yağmazsa, 200 günlük suyu olan kentin susuz kalabileceği uyarısını yaptı. Gökçek şunları söyledi: “... Yılbaşına kadar yağmur, kar yağmazsa önümüzdeki günlerde su kısıntısına gidip gitmeyeceğimize karar vereceğiz. Kısıntı konusunda anketle Ankaralıların kanaatini de almayı düşünüyoruz. Allah yağmur vermezse, bu işin çözümü ve tedbiri yok. Vatandaşlardan canı gönülden dua istiyorum. Allah inşallah su verir. Ankara’daki kuyu sularını maksimum düzeyde kullansak bile yüzde 15-20 ihtiyacı karşılar. O da maksimum.” (25 Aralık 2006, Radikal)

18 Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek, “Israrla Ankaralıların tasarruf etmelerini istiyorum. Tasarrufu herkes kendine göre icat edecek” dedi. Gökçek, kentin 228 milyon metreküp suyu kaldığını ifade etti. “Günlük harcama 1 milyon metreküp, bunu 750 bine düşürmemiz lazım” diyen Gökçek, aksi halde Ağustos’ta kesinti başlayacağını söyledi. Gökçek’in önerileri arasında, içme suyuyla halı-araba yıkanmaması, bahçelerin hortumla sulanmaması, banyoda üç-beş dakikadan fazla kalınmaması ve bulaşıkların muslukta durulanmaması da var (26 Mayıs 2007, Radikal)

patlama arızalarının giderilmesinden sonra “doyana kadar su” sözü vermiştir. Benzer bir biçimde, Ankara BŞB Başkanı 9 Ağustos tarihinde katıldığı TV Programında günlük su tüketimi vatandaşların duyarlılığı ile 650 bin m³'lere çekilebilirse su kesintilerinin ortadan kalkacağını belirtmiştir. Bu seviyeye düşüp düşmediğini bir haftalık bir sürede test edeceklerini ve su kesintilerini bitirip bitirmemeye bu süre sonundaki sonuçlara bakarak karar vereceklerini söylemiştir. Ancak, bir izleyicinin sorusuna verdiği yanıt teknik değil politik stratejilerin baskınlığını ortaya koymaktadır¹⁹.

Bir başka deyişle, siyasa uygulama sürecinde politik stratejilerin bilimsel ve teknik oldukları iddia edilen veriler kullanılarak hayata geçirildiği gözlenmektedir. Çünkü tüketim miktarları ile ilgili açıklamaların bütünü göz önüne alındığında sistemli bir tasarruf programı olmaksızın ve kısa zamanda ulaşılamayacak düşüşlerden bahsedilmektedir²⁰. ASKİ'nin rakamlarına göre günlük su tüketiminin açıklanan rakamlara hiçbir zaman ulaşmadığı konusunda da haberler yer almıştır²¹. Ayrıca, su tüketiminin düştüğü ve buna bağlı olarak su kesintilerinin bitebileceğinin bildirildiği beyanlar toplumsal muhalefetin en yüksek olduğu dönemde yapılmıştır. Tasarrufun, halkın şebekeye verilen sudan daha az kullanmasından değil Ankara BŞB tarafından şebekeye daha az su verilmesinden yapıldığı düşünüldüğünde bu açıklamaların siyasa uygulamalarının geleceği ile alınacak bir kararın meşruiyetinin sağlanması ile ilgili olduğu görülmektedir²².

Su Temin ve Dağıtım Siyasasının Etkilerinin Gözlenmesi

Bir önceki bölümde bahsedilen uygulama süreçlerine su hizmetinin kullanıcıları olan kesimlerin verdiği tepkiler ve bunlara karşı başta Ankara BŞB olmak üzere

19 Vatandaşın değerlendirmesi patlamalar sonrasında su verilecek olan 4-5 günlük deneme süresinin kısa olduğu, kesintiler esnasında su ihtiyacının artması nedeniyle bu ilk evrede 650 bin m³'lerin yakalanamayacağı yönündedir ve deneme süresinin 10 güne uzatılmasının daha doğru olacağını söylemektedir. Ankara BŞB Başkanının yanıtı şu şekildedir: “Canın sağolsun, 10 gün yapalım arkadaş.. Seyircilerimizin isteğini yapalım, bir 10 gün içersinde evet, hay hay..Yapalım..Madem vatandaşımız böyle istiyor. Vatandaşımız ne istiyorsa yapalım..” (Ankara Gündemi Programı, TGRT Haber Kanalı, 09 Ağustos 2007)

20 15 Ağustos 2007 tarihli Radikal gazetesinde “Ankara BŞB Başkanı Melih Gökçek, Ankara'nın 907-970 metre küp su tükettiğini, bunun 200 bin metre küp azaltılması halinde su kesintisi yapılmayacağını bildirdi” haberinden sadece dört gün sonra (19 Ağustos 2007) yine aynı gazetede yayınlanan haberde Başkan'ın istenilen 600 bin metreküp seviyelerine yaklaşıldığını belirterek başkentlilere teşekkür ettiği ifade edilmektedir.

21 ASKİ Genel Müdürlüğü'nün resmi rakamları Melih Gökçek'i yalanladı. ASKİ'nin rakamlarına göre Ankara'nın günlük su tüketimi 750 binin altına hiç düşmedi. İlanın billboardlara çıktığı 23 Ağustos'ta da tüketim 766 bin metreküp olarak gerçekleşti. (27 Ağustos 2007, Akşam)

22 BŞB Başkanı Melih Gökçek, Ankaralılar'ın günlük su tüketimini 850 bin metreküpten, 670 bin metreküpe düşürmesi üzerine, kentin ana caddeleri ile otobüs duraklarına “Teşekkürler Ankara” başlığı altında çok sayıda ilan astırdı (23 Ağustos 2007, Radikal)

siyasanın diğerk aktörleri tarafından gösterilen tavırlar bu bölümün ana konusunu oluşturmaktadır. Bu, siyasanın uygulayıcısı ve kullanıcısı olan aktörler arasındaki etkileşimin ortaya konulmasını hedefleyen bir çerçevedir ve 2007 yaz aylarındaki siyasa uygulamalarına gösterilen tepkilere odaklanılacaktır. Siyasa sürecinin en kritik dönemlerinden biri olan düzenli su kesintileri kararına kentlilerden gelen tepkiler örgütlü ve örgütsüz tepkiler olarak ikiye ayrılmaktadır. Örgütlü tepkilerin, Ankara BŞB'nin hakimiyetinde şekillenen kentteki yerel yönetim anlayışına karşı muhalif bir tutum içerdiği, örgütsüz tepkilerin ise su kesintileri sürecinde yaşanan sıkıntılardan kaynaklı şikayetler biçiminde olduğunu söylemek olasıdır.

Kent nüfusunun büyük bir kısmını oluşturan örgütsüz kesimin şikayet biçiminde dile getirdiği tepkiler kalıcı olmayan bir özellik içermektedir ve Ankara BŞB'nin yaşanan kriz sürecinde kentliler nezdinde azalan meşruiyetini çeşitli stratejiler ile geri kazanmaya çalıştığı görülmüştür. Su kesintilerinin beklenmedik boru patlamaları ile bir krize dönüşmesi sonucunda bu uygulamadan vazgeçilmesi daha önce de belirtildiği gibi politik strateji içeren bu kararların en belirgin örneği olmuştur. Bu strateji, yönetimin azalan meşruiyetinin geri kazanılmasının ötesinde, takip edilen söylemler ve yapılan kısa erimli uygulamalar sayesinde kurumun ihmal ve sorumluluğunun olmadığı sorunlar karşısında bile hızlı ve etkili çözümler geliştirdiği izleniminin yaratılması yoluyla daha da sağlamlaştırılmıştır. Bir başka deyişle, örgütsüz kesimin tepkilerine karşı siyasa uygulayıcısı aktörlerin verdikleri yanıtlar popülist bir çerçevede olmuştur. Bu anlamda, Ankara'daki hakim kent yönetim anlayışının belirgin özelliklerinden biri olan bu tutum su krizi sürecinde de açığa çıkmıştır.

Yürütülen su siyaseti karşısında gösterilen örgütlü tepkiler sadece su sorunu ile kısıtlı kalmayan, birbirinden farklılaşmakla birlikte belirli muhalif tutumlar takınmış olan kurum ve kişiler tarafından dile getirilmiş tepkilerdir. Demokratik kitle örgütleri, siyasi partilerin ve bazı medya organlarının oluşturduğu bu örgütlü kesim kente yönelik uygulamalar ve kentte hakim olan yönetim anlayışı konusunda eleştirel tavırları olan bir kesimdir. Bir başka deyişle, bu kesimin su krizinde verdiği tepki açık ve zamana yayılmış bir muhalefet içeriğine sahiptir. Bu muhalefetin ortak içeriğinde maddi talep ve çıkarların ötesine geçen soyut talep ve hedeflerin varlığı yer almaktadır ve bu kesimin sadece kent yönetiminden talepleri değil kent yönetimi ile ilgili talepleri de vardır. Kente yönelik uygulama ve müdahalelerin kamu yararı kavramı etrafında ele alınması, kentle ilgili kararların demokratik süreçler yoluyla belirlenmesi ve kamu yararı kavramıyla bağlantılı olarak farklı toplu kesimlerini kapsayıcı politikalar uygulanması gereklilikleri üzerine yaptıkları vurgu ve kentsel uygulamalarda sadece niceliğe değil niteliğe de önem verilmesi yönündeki talepleri farklı muhalif grupların

politika içeriklerinin kesiştiği noktalar olarak ortaya çıkmaktadır. Bu demokratik taleplerin yanında muhalif kesimden yükselen eleştiri ve açıklamaların büyük bir kısmını su temin ve dağıtım ile ilgili uygulamaların önemli bir teknik içeriğe sahip olmalarından ötürü meslek örgütleri tarafından yapılan teknik açıklamalar oluşturmuştur.

Ancak, gerek meslek örgütlerinin konuyla ilgili teknik açıklama ve eleştirileri gerekse bahsedilen demokratik talep ve tepkiler siyasa uygulamalarının baskın aktörü olan Ankara BŞB Başkanı tarafından kurumuna ve şahsına yönelik bir komplo ve linç hareketi olarak değerlendirilmiştir²³. Ankara'nın kimi semt ve mahallelerinde yükselen şikayetler de bu tür bir hareketin parçası olarak yorumlanmış ve "önemli olmadıklarını" belirtilerek görmezden gelinmiştir²⁴. Başta Ankara BŞB olmak üzere siyasa uygulamakla yükümlü aktörlerin yaralanıcı durumunda bulunan aktörlerin şikayet ve demokratik tepkileri karşısında gösterdiği tavırların toplu bir değerlendirmesi yapıldığında büyük bir kısmının uygulayıcı kurumların azalan meşruiyetlerini geri kazanma çabaları olduğu görülmektedir²⁵. Kimi medya örgütlerini de kapsayan ve Ankara'da geçerli olan kent yönetim anlayışı ile ilgili alternatif söylemleri bulunan muhalif kesim Ankara BŞB Başkanı tarafından ilk sıradaki düşman olarak sunulmuş, talep ve eylemliliklerinin ideolojik bir karalamadan öteye gitmediği dile getirilmiştir. Siyasa uygulayıcılarının bu tavır ile bir yandan kendilerine yöneltilen eleştirilerin temelsiz olduğu diğer yandan da bir karalama kampanyası ile karşı karşıya kaldıklarından asıl mağdur olanın kendileri olduğu yönünde iki önemli algı yaratılmaya çalışılmıştır.

Eleştirilerin temelsiz olması ile ilgili bir mesajın verilmesi siyasa uygulayıcıları için sorumluluğun yüklenilmesi konusunda bir rahatlama alanı ve azalan meşruiyetin yeniden kurulması konusunda bir potansiyel sağlamaktadır.

23 Ankara BŞB Başkanı, su kesintisi konusundaki eleştirileri şöyle yorumluyor: "Kara propaganda var. Özellikle sol örgütlerle girdiğim mücadele var. Onların ajitasyonu var. Bir medya linç var, ifadesiz idam var" (13 Ağustos 2007, Sabah)

24 Ankara BŞB Başkanı, su kesintileriyle ilgili vatandaşların protestolarına ilişkin soruya, "Bu protestolar kasıtlı yapılıyor. Bu bölgelerde yapılan denetimlerde suların aktığını tespit ettik. Bunlar kadrolu eylemcilerin eylemi. Hiç önemli değil" yanıtını verdi. (15 Ağustos 2007, Radikal)

25 Hükümetlerin eylemlerini meşrulaştırmak adına en sık kullandıkları yöntemler şunlardır (<http://www.truth-and-justice.info/legitimacy.html#acce>):

- Bir düşman yaratmak,
- Etiketlemek yoluyla hedef göstermek,
- İktidara muhalif olanları kötümek ve iftirada bulunmak,
- Şikayet ve eleştirileri görmezden gelerek bunları dile getirenlerin vazgeçmesini sağlamak,
- Sorun ve hataların üstünü örtmek,
- Demeçlerde "biz" adının kullanılması,
- Kurumsallaşma.

Bir “mağdur psikolojisi” yaratılmasının da siyasa uygulayıcıları açısından siyasa süreci içerisinde benzer etkileri olmaktadır ve burada dikkat çeken nokta iktidar partisinden seçilen Ankara BŞB Belediye Başkanı’nın su krizi süresince yarattığı bu algının ülke siyasetinin son döneminde iktidar partisi tarafından geliştirilen “mazlum söylemi” ile örtüşmesidir. Daha önce bahsedildiği gibi her siyasa sürecine ana ve alt söylemler eşlik etmekte ve bu söylemler gerek sürecin içinde gerekse de dışında yer alan ve toplumsal gerçekle ilgili benzer algı ve değerlendirmelere sahip olan aktörlerin oluşturduğu bir ‘söylem koalisyonu’ tarafından şekillendirilmektedir (Hajer, 1993 içinde Atkinson, 2000).

Bu bağlamda siyasa sürecinin en yetkili ve sorumlu aktörü olan kurumların başında gelen Ankara BŞB tarafından iki söylemin belirgin olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu söylemlerin siyasa sürecinin tüm basamaklarında geçerli olduğunu söylemek olasıdır. Bu söylemlerden birincisi yukarıda bahsedilen ve kuruma yönelen muhalefet ve eleştiriler karşısında kendi mağduriyetini ve karşı tarafın düşmanlığını ortaya koyan söylemdir. İkincisi ise Ankara BŞB’nin güçlü bir yerel yönetim kurumu olarak kentsel hizmetlerin görülmesinde tek başına hareket edebilecek yetki ve sorumluluk düzeyine getirilmesi konusundaki söylemdir. Bu da kentsel hizmetlerin üretilmesi ile ilgili siyasa süreçlerinde ekonomik verimlilik ve kârlılık gibi ilkelerin üstünlüğünü ortaya koyan “ticari” söyleme eklenmektedir.

Su Temin ve Dağıtım Siyasetinin Yeniden Düzenlenmesi

Siyasa sürecine yön veren kararlar, gerçekleştirilen uygulamalar ve bunlar karşısında siyasa sürecinin aktörleri tarafından verilen tepkiler sürecin yeniden şekillendirilmesine katkıda bulunan etmenlerdir. Su siyasetiyle ilgili olarak yapılan yeniden düzenlemeler bu bölümde ele alınacaktır. Daha önce belirtildiği gibi merkezi hükümet ile su siyasetinin yerel düzeydeki birinci dereceli sorumlusu olan Ankara BŞB arasındaki ilişkinin özellikleri bu yeniden düzenleme içerisinde önemli bir etkiye sahip olan unsurlardan biri olmuştur.

Ankara kentinin su siyasa sürecinde önemli bir kırılma yaratan ve yaz aylarına denk gelen düzenli su kesintisi kararı küresel ısınmadan değil su kaynakları yatırımlarının eksikliğinden kaynaklandığından, siyasette yapılan yeniden düzenlemelerde önceliği bu yatırımların hayata geçirilmesi almıştır. Önceki yıllarda bu yatırımlar konusunda DSİ ile işbirliğine gitmeyen Ankara BŞB’nin yeniden düzenleme sürecinde aktif rol oynamaya başladığı görülmüştür. Yatırımların özellikle finansman boyutunda bağımsız hareket etme isteğini sürdüren Ankara BŞB’nin yeni su kaynaklarının yaratılması yönündeki iki çözümünden ilki Kesikköprü barajından Kızılırmak suyunun getirilmesi projesidir.

Kesikköprü Barajı'nda tutulan Kızılırmak suyunun Ankara'da içme ve kullanma suyu olarak kullanılması DSİ'nin Ankara Su Master Planı'na göre 2034 yılı için tasarlanmış olmasına karşın bu projenin öne alınacağı siyasa sürecinin iki ana uygulayıcı kurumu olan DSİ ve Ankara BŞB'nin Haziran 2007'de yaptığı ortak basın açıklamasıyla kesinleşmiştir²⁶. Gerede Sistemi için gecikilmiş olması ve 2007'nin yaz aylarında ciddi bir su eksikliği ile karşılaşacağına belli olması Kızılırmak suyu projesini 2007'nin ilk aylarında da gündeme getirmiştir²⁷. Ancak, projenin gündeme gelmesiyle birlikte Kızılırmak suyunun bazı kimyasal değerler açısından sağlığa sakıncalı olduğu tartışmaları da yapılmaya başlanmıştır. Ankara BŞB'nin bu konuda kamuoyunu ikna etme çabasında Ankara BŞB Başkanına muhalif olan kesimlerin suçlanması ve Başkan tarafından eleştirilerin ideolojik olarak yorumlanması yeniden gündeme gelmiştir. Kızılırmak suyunun arıtılması ile ilgili kamuoyunda bir netliğe ulaşılmamasına karşın bu suyun önümüzdeki yıllarda birincil kaynak olarak kullanılacak olması ve projenin 25 yıl öne alınması siyasa kararlarının doğruluğu ve uygulama süreçlerinin planlanması açısından önemli sıkıntıların var olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Uygulayıcı kurumların dile getirdiğinin²⁸ aksine bu siyasa değişikliğini yerinde bir müdahale olarak değerlendirmek olası değildir; tam tersine iyi planlanmamış bir siyasa sürecinin mecbur bıraktığı geçici bir çözümdür.

Siyasa sürecinin yeniden tasarlanması kapsamında Kızılırmak'tan su getirme projesinden daha uzun zaman alacak olan ancak daha sağlıklı ve daha yüksek su rezervi olan Gerede Projesi de devreye sokulmuştur. Bu projenin daha önceki yıllarda gerçekleştirilememesinin nedeni daha önce de belirtildiği gibi Ankara BŞB'nin projenin maliyet miktarı ve gerekli finansman kaynağının belirlenmesi konularında DSİ ile uzlaşamamasıdır. Yaşanan su krizi sonrasında merkezi hükümetin başbakan ve bakan düzeyinde yetkililerinin araya girmesi yoluyla DSİ

26 Basın açıklaması metninden: "DSİ tarafından yapılan Master Plan çalışmasında nüfus gelişimine paralel şekilde Kızılırmak sisteminin devreye alınma tarihi olarak 2034 yılı belirlenmiştir. Ancak, yaşanmakta olan kurak dönem sebebiyle Ankara'da acil su ihtiyacının ortaya çıkması üzerine, 2007 yılı başından itibaren DSİ ile ASKİ yetkilileri arasında yapılan bir dizi toplantı sonunda Gerede sisteminin acilen devreye alınmayacağı dikkate alınarak, Kesikköprü Barajı'ndan alınacak Kızılırmak Suyu'nun 1 yıl içerisinde Ankara'ya getirilebileceği tasarlanmıştır" (http://www.arkitera.com/haber_17768_dsi-ve-aski-nin-ortak-basin-aciklamasi.html, 22 Haziran 2007)

27 Yazın su sıkıntısı yaşamayı beklenen Ankara'ya Kızılırmak'tan su getirilecek. Başbakan Tayyip Erdoğan'ın başkanlığında, Devlet Bakanı Beşir Atalay, Enerji Bakanı Hilmi Güler, Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek ile DSİ Genel Müdürü Veysel Eroğlu'nun katılımıyla dün yapılan toplantıda Kesikköprü Barajı'ndan Kızılırmak suyunun ASKİ tarafından getirilmesi, DSİ'nin de gerekli denetimi yapması kararlaştırıldı. Proje için 125 kilometre isale hattı yapılacak (Mart 2007, Radikal)

28 "Mevla su vermediği için ve Gerede I. etabın yapımı 2010 yılında biteceği için Ankara'yı 2-3 yıl susuz bırakmamak için Kızılırmak suyunu öne aldık" (27 Temmuz 2007, Çıkış Yolu Programı- SES TV)

Ankara BŞB'ye kurumun talep ettiği koşullarda yetki vermeye hazır olduğunu belirtmiştir²⁹.

Gerek Kızılırmak gerek Gerede Projesi su siyasası sürecinde yetki paylaşımı açısından değerlendirildiğinde Ankara BŞB'nin daha bağımsız hareket etmesine olanak verecek yetki artırımının gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu noktada en önemli etmen merkezi hükümet ile Ankara BŞB'nin siyasi uyumlarıdır. Bu uyumun önemi Ankara BŞB'nin taleplerinin gerçekleşmesi ve bu anlamda siyasa sürecine yön vermesinde ortaya çıkmaktadır. Ankara BŞB'nin taleplerinin yerine gelmesi üzerinde rol oynayan bir diğer etmenin BŞB'lerin Türkiye'nin yerel yönetim sistemi içersindeki özel konumları olduğunu söylemek mümkündür. BŞB'lerin diğer belediyelere göre büyük nüfus kitlelerini temsil etmeleri, sorumlulukların çeşitlenmesi ve artması, farklı ve daha fazla gelir kaynağına sahip olmaları gibi özellikleri onları merkezi devlet karşısında diğer belediyelere göre daha ayrıcalıklı bir konuma taşımaktadır. Bir başka deyişle "pazarlık şansları"nın daha yüksek olmasını ve bir takım kolaylaştırıcı düzenlemelere tabi olmalarını beraberinde getirmektedir.

Su siyasa sürecinin yeniden yapılandırılması ile ilgili olarak sadece Ankara kentini değil tüm Türkiye'yi ilgilendiren önemli bir müdahale Ankara'da yaşanan su krizinden bir yıl sonra gerçekleşmiştir. Kentlere su temin edilmesi ve dağıtımının sağlanması konusu Ankara'nın odakta olduğu 2007 yazından sonraki aylarda da devam etmiş ve gerek azalan su kaynaklarının yönetimi gerek kentlerin gereksinim duyduğu sağlıklı ve düzenli suyun kentlilere ulaştırılması önemli bir sorun olarak gündemde kalmıştır. Bunlara ek olarak bazı kentlerde şebekeye verilen suyun sağlık açısından sakıncalı olduğu tartışmalarının yükselmesi 2008 Temmuz ayında İçişleri Bakanı, Çevre ve Orman Bakanı ve Sağlık Bakanı'nın yaptığı ortak bir basın toplantısı ile sonuçlanmıştır. Bu toplantıda İçişleri Bakanı tüm belediyelerin su temin ve dağıtım hizmetini kentsel hizmetlerin ilk sırasına yerleştirmeye ve bununla ilgili her türlü uygulamayı yerine getirmeye zorunlu olduklarını belirtmektedir. Su siyasa sürecindeki aktörlerin yetki ve sorumluluk paylaşımına değinilmiştir; temel sorumluluk belediyelerde olmak üzere su kaynaklarının yönetiminin Çevre ve Orman Bakanlığı ile DSİ'ye, kaliteli su temininin denetiminin ise Sağlık Bakanlığı'na ait olduğu tekrarlanmıştır.

Çeşitli kentlerde yaşanan bu sıkıntılarının büyük bir kısmının su eksikliğinden değil yatırım eksikliğinden kaynaklandığı değerlendirilerek yapılarak belediye

29 Devlet Su İşleri (DSİ) Genel Müdür Vekili Haydar Koçaker, Bolu'daki Gerede Sistemi'nden Ankara'ya su tahsis edildiğini, belediyeye bu konuyla ilgili bir yazı gönderdiklerini açıkladı. Koçaker, "İnşaatın belediye tarafından yapılması için yetki verebileceğimizi, talep edilirse DSİ olarak yardımcı olabileceğimizi de ifade ettik" dedi. Böylece başkent, Kızılırmak'a alternatif bir su kaynağına daha kavuşmuş oldu. (17 Ağustos 2007, Radikal)

gelirlerinin bu konuda bahane olarak öne sürülmemesi, yeni çıkarılan 02.02.2008 tarih ve 5779 sayılı kanun ile % 44 oranında arttırıldığı söylenen yerel yönetim gelirlerinin öncelikli olarak su hizmetinin eksiksiz yerine getirilmesine harcanması gerektiği ortaya konmuştur. Bunun yanında, su temini açısından kritik bir dönem olan yaz aylarında su hizmetinin kesintiye uğramaması için yaz aylarında belediyelerin borçlarına karşılık yapılan kesintilerin ortadan kaldırıldığı, bu anlamda da belediyelere finansman desteği sağlandığı eklenmiştir.

Kentlilere sağlıklı ve kesintisiz su sağlanması görevinin belediyeler tarafından gereği gibi yerine getirilmesi konusunda merkezi hükümetin yerel yönetimler üzerindeki vesayet yetkisinin daha etkili bir biçimde kullanılacağı da açıklanmaktadır. Vali ve kaymakamların merkezi hükümetin yereldeki temsilcileri olarak vesayet yetkilerini, bir yerel yönetim birimi olarak da su temin ve dağıtım konusunda yasa ile tanımlanan sorumluluklarını yerine getirmeleri gereği belirtilmekte ve merkezi hükümetin su siyasa süreci ile ilgili dikkat çektiği noktaların bir genelge ile tüm yerel yönetim birimlerine bildirileceği söylenmektedir.

Bu müdahalede merkezi denetimin artırıldığı ancak yerel yetki ve sorumlulukların da yerleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Belediyelerin büyüklüğü ve teknik ve mali olanaklarının farklılaşmasına bakılmaksızın kesintisiz ve sağlıklı su temini belediyelerin birincil görevi olarak tanımlanmakta ve su hizmetinin birincil kentsel hizmet konumuna taşınması zorunlu kılınmaktadır. 2007 yılında yapılan yasal düzenleme ile DSİ'nin her nüfustaki belediyeye, istekte bulunduğu sürece su temini ile ilgili hizmet götürmesi hükmü getirilmesiyle merkeze düşen yetkilerin de genişletildiği görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde su temin ve dağıtım ile ilgili siyasa sürecine, amaçların tanımlanmasından başlamak üzere yetki ve sorumlulukların paylaşılması, siyasa sürecindeki uygulayıcı aktörler arasında özellikle denetim ile ilgili olarak ortaya çıkan etkileşim vs. gibi önemli noktalar etrafında yapılan açıklamalar ile belirgin bir netlik getirilmeye çalışılmıştır. Bu açıklamalardan, ayrıca, sürecin geleceğe dönük olarak planlanması ve aktörler arası işbirliğinin zorunlu olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Sonuç

Ankara BŞB'nin kurulduğu 1980'lerin ilk yıllarından itibaren Ankara kentinde izlenen su temin ve dağıtım siyasasına bakıldığında bu sürecin ekonomik ve toplumsal düzeyde yeni-liberal anlayışın giderek etkili olması ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Makro düzeyde yapılacak değerlendirme öncelikli olarak

bu etmen odağa alınarak yapılacaktır. Türkiye'deki Kamu Yönetimi Reformu kapsamında yer alan 2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu ile 2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nda gerek belediyelerin yeni rolleri gerek alternatif hizmet görme biçimleri açık bir biçimde tanımlanmıştır. Yerel yönetimlere ve özellikle de belediyelere biçilen rol rekabetçi ve yarışmacı dünya ekonomik sistemine eklemlenmek doğrultusunda yeni ilişkiler kurabilen, yeni işlevler üstlenebilen, verilen görevleri yerine getirmenin ötesinde "girişimci" bir roldür ve geleneksel kamu hizmeti anlayışının yerini "toplum temelli kalite ve ekonomiklik" anlayışı almaktadır (Hamamcı, 2006). Yerel yönetimlere biçilen bu yeni rolün ve yerleştirilmeye çalışılan yeni anlayışın kamu yönetimi reformunun özünde yer aldığı, Büyükşehir Belediyeleri başta olmak üzere yerel yönetimler için yeni görev, yetki ve mali kaynakların tanımlandığı görülmektedir.

Ancak, yerel yönetimlerin ve özellikle Büyükşehir Belediyelerinin, 2005 yılındaki yasal düzenlemelerin çok öncesinde "girişimci" rollerine soyundukları, kentsel hizmetlerin sunumunda özelleştirmeye dayalı yöntemleri işlerliğe koydukları görülmektedir. 1980'li yıllarla birlikte kentsel siyasaların oluşturulmasında hakkaniyet ve adaletli bir yeniden dağıtım niyetinden giderek uzaklaşarak ekonomiklik ya da kârlılık niyetinin ön plana geçmeye başladığı görülmektedir. Yerel birimlerin ekonomik kalkınmalarını sağlamak ya da mevcut konumlarını korumak için kendi ekonomik ve sosyal olanakları üzerine eğilmelerini şart koşan anlayışın giderek yerleşmesi ile birlikte yerel yönetimlerin ekonomik ve toplumsal alana müdahaledeki rollerinde önemli değişimler yaşanmaktadır.

Emek gücünün yeniden üretimi ile ilgili olan kentsel hizmetlerin görülmesinde "alternatif sunum biçimlerine" olan kayma bahsedilen bu önemli değişimlerden biridir ve 1980'lerin ortalarından itibaren "kamu hizmeti" kavramından uzaklaşılması (Keskinok, 2006), kentsel hizmetlerin giderek taşeron firmalar aracılığıyla görülmesi, belediye iştirak ve şirketlerinin giderek özel şirketler mantığında hareket etmeye başlaması ya da hizmetlerin görülmesinde vatandaş değil müşteriye esas alan düzenlemelerin yapılmasında ifadesini bulmaktadır. Belediyeye bağlı şirketlerin ve hizmet kurumlarının (su, doğalgaz, toplu taşıma hizmetleri için kurulan BŞB'lere bağlı birimler) giderek özel şirket mantığı ile işletilmesi emek gücünün yeniden üretimi işlevinin ötesinde piyasada kâr için hareket eden ve/veya diğer piyasa aktörleri ile işbirliği yapan bir aktör haline gelmeleri gibi olası sonuçları barındırmaktadır. Kamu hizmeti kavramından uzaklaşılması kentlilerin kentsel hizmetlerden yararlanma haklarını zedelemekle birlikte toplumsal gruplar arasında varolan eşitsizliklerin artması/arttırılması anlamına da gelmektedir.

Yukarıda, 1980 sonrasında Türkiye’de yerel yönetimlerin ve kent siyasalarının oluşturulduğu ve uygulandığı ana çerçeve betimlenmektedir. Ankara kent yönetiminin bu dönemdeki deneyimine bakıldığında özellikle aynı Başkanla geçirdiği son onüç yıllık süreçte bu çerçevenin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Ankara BŞB’nin su temin ve dağıtımını sağlayacak yatırımların maliyet ve finansman biçimini belirleme konusunda çeşitli özelleştirme modellerinde ısrarcı olması ve bu nedenle geciken yatırımların kentlilerin su hizmetinden yararlanma haklarını kesintiye uğrattığı yaşanan su krizi sürecinde açıkça izlenmiştir. Siyasa sürecinin aktörleri arasındaki çok yönlü etkileşim çerçevesinde ele alınacak olursa yerel iktidar (Ankara BŞB) ile sermaye grupları arasındaki ilişkinin baskınlığı siyasa sürecinde kullanıcı konumunda olan kentlileri hizmetten yararlanacak hak sahipleri değil müşteri konumuna taşımaktadır. Siyasanın amacının kentlilerin taşındığı bu konum üzerinden tanımlanmasından başlayarak yeni-liberal anlayış siyasa sürecinin tüm aşamalarında izlerini göstermektedir.

Mali açıdan görece güçlü olan BŞB’lerin Ankara BŞB örneğinde görüldüğü gibi siyasa uygulama sürecinde daha geniş yetkiler talep etmesi su yatırımları konusunda doğrudan satış ve yap-işlet-devret gibi özelleştirme modellerinin devreye sokulması amacını taşımaktadır. Bunun yanında merkezi hükümetin Temmuz 2008’de kentlerde izlenen su siyasa süreçlerine ilişkin açıklamasında her ölçekteki belediyenin öncelikli görevi olarak su hizmetinin kesintisiz olarak görülmesinin dile getirilmesi de ilk bakışta kentsel hizmetlerle ilgili önemli bir ilkenin işlerliğe konulması olarak görünmekle birlikte özelleştirme modellerinin yaygınlaşması sonucuna götüreceği bir müdahale olarak değerlendirilebilir. Kamu yönetimi reformunun genel içeriğinde ve yerel yönetimlere dair çıkarılan yasalarda devlet-piyasa işbirliğinin gereği vurgulanmış ve belediyelerin kentsel hizmetleri özel sektöre gördürmeleri hizmet sunum yöntemlerinin önemli bir parçası olarak yer bulmuştur. Bu tür bir yasal zeminin ve ekonomik ve politik havanın varlığı altında belediyelerde 1990’lı yıllarla birlikte artan özelleştirme uygulamalarının son açıklama ile pekişeceğini söylemek olasıdır.

Yeni-liberal anlayışı öne alan bir çerçeve ile hareket eden su siyasa sürecinin uygulayıcı aktörlerinin sürecin kullanıcısı olan aktörler ile etkileşimi Ankara BŞB’nin özellikle yaşanan su krizi döneminde verdiği tepki ve takındığı tutumlar ile ortaya konmuştur. Yerel iktidarın bu etkileşim anlamında en önemli ve etkili bileşeni olan Ankara BŞB muhalif grupları odağa alan bir dışlayıcı yaklaşım sergilemiştir. Su siyasası sürecinde ilgili kurumun dışlayıcılığı muhalif gruplarla sınırlı kalmamış hem siyasa kararlarının alınıp uygulanmasında diğer uygulayıcı aktör olan DSİ dışlanmış hem de süreç boyunca kentlilerin su hizmeti alma hakları yerine maliyetlerin düşürülmesi ilkesi benimsenerek ve siyasa yapım sürecine

katılmayarak kentliler dışlanmıştır. Kısacası, sermaye dışındaki toplumsal kesimlerin siyasa süreçlerinden dışlanması diğer kentsel hizmet alanlarında da görülen ve Ankara'daki kent yönetimi anlayışının en belirgin özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu dışlayıcılık Türkiye'deki yerel yönetim sistemi içerisinde en etkili birimler olan BŞB'lerin ve bunların lideri konumunda bulunan ve bu anlamda önemli yetki ve sorumluluklar ile donatılmış olan BŞB Başkanlarının denetimini gündeme getirmektedir. Yasal denetim boyutu BŞB'lerin merkezi hükümetle kurduğu ilişki ile yakından ilgilidir ve daha önce de bahsedildiği gibi Ankara BŞB su siyasası sürecinin en sorunlu döneminde merkezi hükümetle arasında varolan siyasi uyumun avantajlarından yararlanmıştır. BŞB Başkanlarının aldığı kararların ve bunların sonucunda yaptıkları uygulamaların meşruiyet yönünden denetimi ise siyasa süreci içinde ve dışında açığa çıkan toplumsal mücadeleler ve hareketler yoluyla şekillenmektedir. Ankara'da 2007 yazında yaşanan su krizi süresince kent yönetimine muhalif olan kesimlerin gösterdiği eylemlilikleri bu kapsamda değerlendirmek olasıdır. Bu mücadele ve eylemliliklerin aldığı biçim ve yarattığı etki siyasi ve toplumsal yapının özelliklerine sıkı sıkıya bağlıdır. Bu bağlamda Türkiye siyasi ve toplumsal hayatında demokratik katılım ve mücadele süreçlerinin az gelişmişliği Ankara'daki su krizi sürecinde de gözlenmiştir. Gerek eylemliliklerin mevcut muhalif gruplar ile sınırlı kalınarak yürütülmesi ve bu anlamda etkinliklerinin oldukça düşük düzeyde kalması gerek de muhalefetin hedefi olan siyasa uygulayıcı kurum tarafından verilen tepkiler bunun en önemli göstergeleri olmuştur.

Ankara'daki suyla ilgili kamu siyasa süreci ve 2007 yazında yaşanan su krizi hakkında Ankara BŞB odağa alınarak ve farklı boyutların ön plana çıkarılması amacıyla siyasa süreci alt başlıklara ayrılarak bir değerlendirme yapılmış ve Ankara'daki mevcut kent yönetiminin öne çıkan özellikleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu değerlendirme sonunda ortaya çıkan en çarpıcı sonuç diğer kentsel hizmet sunumları ile ilgili olan siyasa süreçlerinde de geçerli olmak üzere bir kamu siyasa süreci olan su siyasasının giderek artan bir biçimde yeni-liberal politikalar etrafında yürütülmesidir. Su siyasa sürecinin temel bileşenleri olan siyasanın aktörlerinin, siyasanın amacını da içine alan siyasa içeriğinin ve siyasa etkisinin de bu çerçevede şekillendiği görülmüştür. Kentsel hizmetlerin görülmesinde verimlilik ve kârlılık amaçlarını güden bir yerel yönetim birimi ve buna yönelik özelleştirme uygulamalarında yer alacak olan özel sektör şirketleri sürecin baskın aktörleri olarak karşımıza çıkmakta, su kaynaklarının yönetiminden sorumlu olan merkezi devlet kurumları ve hizmetlerin kullanıcısı olan kentlilerin ikinci plana atıldıkları görülmektedir. Siyasa içeriğinin kârlılık

amacı ve hizmetlerin piyasaya gördürülmesi odaklı olarak belirlenmesi hizmetler karşılığında alınan ücretlerin artışı beraberinde getirmekte, bu da toplumsal eşitsizliklerin derinleşmesine ve farklı alanlara yayılmasına neden olacak bir etki yaratmaktadır; özetle Ankara'nın su sorununun temelinde "küresel ısınma" değil "küresel kapitalizm" yatmaktadır.

Referanslar

Atkinson, R. (2000), "Narratives of Policy: the Construction of Urban Problems and Urban Policy in The Official Discourse of British Government 1968-1998", *Critical Social Policy*, 20 (2): 211-232.

Hamamcı, C. (2006), "Kent Yönetiminin Yeniden Yapılanması, Kentsel Siyasetin Yeniden Yapılanması", P. Pınar Özden ve Adalet Alada (der.), *Kamu Yönetiminden Planlamaya Yeniden Yapılanma*, İstanbul: TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, 96-98.

Hugwood, B. M. ve Gunn, L. A. (1984), *Policy Analysis For The Real World*, Oxford University Press.

Keskinok, H. Ç. (2006), *Kentleşme Siyasetleri*, İstanbul: Kaynak Yayınları.

Pal, L.A. (1989), *Public Policy Analysis: An Introduction*, Toronto: Methuen.

Tosun, L. ve Fenmen, N. (2007), "Ankara'nın Su Sorunu ve Gerçekler", http://www.denizce.com/ankara_su.asp.

İnternet Referansları

www.aksam.com.tr

www.arkitera.com

www.haber3.com

www.milliyet.com.tr

www.radikal.com.tr

www.sabah.com.tr

www.truth-and-justice.info